

ли противостоять времени, которое оказалось над ними не властно. Именно такие слова, плотно покрывая территорию Славии, образуют так называемые системные ареалы: в качестве примера приведем праславянские лексемы из лексико-словообразовательного тома «Растительный мир»: к. 3 *smol-a* ‘смола хвойного дерева’; к. 8 *list-ъj-e* ‘лист’ (coll.); к. 39 *mal-in-a* ‘малина’; *gruša*; или в фонетико-грамматического тома «Рефлексы *o»: к. *sol-ь*, *snop-ь*, *ros-a*, *kor-a*.

Другие оказались подвержены влиянию времени, ибо их ареалы стали разрушаться: сравним, например, ареалы праславянских лексем *ov-ьc-a и *žen-a. Ареалы этих слов в украинских и белорусских диалектах являются разорванными, поскольку в этих диалектах они активно вытесняются возникшими на их основе суффиксальными лексемами *žen-ьk-a и *ov-ьc-ьk-a*.

Но, вместе с тем и одни, и другие слова говорят о реальном существовании праславянского языка, причем не просто как некой абстрактной модели, а как о живом языке, во всем его диалектном многообразии. Следует отметить, что Атлас предоставил исследователям богатейший диалектный материал, который ранее был во многом неизвестен, а потому долгое время оставался в тени при изучении диалектной дифференциации Славии. И этот новый системный языковой материал является главным итогом международного проекта.

УДК 81’367:[811.161.3+811.111]

Я. І. Місцюкевіч, выкл/
(МДЭ ім. А. Д. Сахарава БДУ, г. Мінск)

ПЫТАННЕ ПРА ЭКСПРЭСІЎНАСЦЬ І ЭМАЦЫЯНАЛЬНАСЦЬ МАЎЛЕННЯ

Маўленне ў найбольш шырокім сэнсе характарызуецца двума аспектамі: рацыянальным (інфармацыйным) і эмацыянальным (прагматычным). На сёняшні дзень ужываюцца некалькі тэрмінаў, якія карэлююцца з прагматычнай падсістэмай мовы. Да гэтага часу ў айчынным мовазнаўстве не існуе дакладнага размежавання тэрмінаў экспрэсіўнасць, выразнасць, эмацыянальнасць, эмацыйнасць і ацэначнасць пісьмовага і вуснага маўлення. Спробы дыферэнцыяцыі тэрмінаў экспрэсіўнасць і эмацыянальнасці засноўваюцца на тым, што апошні тэрмін звязваецца з пачуццямі, з выражэннем эмоцый чалавека, яго ацэнкай таго, пра што ён гаворыць, у той час як экспрэсіўнасць асацыіруецца з уражаннем і функцыяй сугестацыі ці ўздзеяння.

Большасць даследчыкаў сыходзяцца ў поглядзе на тое, што экспрэсіўнасць і эмацыянальнасць – рода-відавья паняцці, улічваючы, што экспрэсіўнасць дубліруецца з катэгорыяй выразнасці. Апошняя звязваецца не толькі з функцыяй рэалізацыі намеру таго, хто гаворыць ці піша, а таксама і з выражэннем у маўленні самой асобы, асабліва, калі аналізуецца мастацкая літаратура.

Трэба адзначыць, што экспрэсіўнасць – якасць моўных адзінак усіх узроўняў: лексічнага, фанетычнага, марфалагічнага і сінтаксічнага. Найбольшым даследаваным у аспекце семісіялогіі з’яўляецца лексічны ўзровень У беларускім мовазнаўстве праблема экспрэсіўнасці і эмацыянальнасці адзінак сінтаксічнага ўзроўню знаходзіцца на пачатковым этапе сваёй распрацоўкі. Выбар вобразна-выразных адзінак на ўсіх узроўнях з улікам камунікатыўнага намеру і мэты выказвання – аспект, які знаходзіцца сярод асноўных у сучаснай стылістыцы. У замежным мовазнаўстве тэрміну “экспрэсіўны сінтаксіс” адпавядае тэрмін “stylistic syntax”, што падкрэслівае яго прыналежнасць да катэгорыяльнага апарату стылістыкі. Нягледзячы на гэта, экспрэсіўнасць таксама даследуецца ў аспекце семантыкі, рыторыкі, паэтыкі, псіхалінгвістыкі і іншых раздзелаў мовазнаўства.

Такім чынам, эмацыянальнасць рэпрэзентуе эмацыйна-псіхалагічны стан таго, хто гаворыць (піша), гэта наўмыснае выражэнне пачуццяў, у той час як экспрэсіўнасць – сродак выражэння камунікатыўнай функцыі выказвання, узмацнення яго ілакутыўнай моцы.

УДК 81'373.232.1

Ю. Н. Новикова, доц., канд. філол. наук
(ГОУ ВПО «ДонНАСА», г. Макеевка)

НАЗВАНИЯ ЧИСЛОВЫХ ОБОЗНАЧЕНИЙ В ОСНОВАХ СОВРЕМЕННЫХ ФАМИЛИЙ ДОНЕТЧИНЫ

В ономастике общепринятым является мнение о том, что числовые обозначения, отражённые в современных фамилиях, первоначально указывали на очередность рождения ребёнка в семье.

Как известно, традиционно в крестьянских семьях было много детей. Как отмечает Е. Ю. Игнатьева, преобладание большой семьи, несмотря на внутрисемейные противоречия, обуславливалось устоями крестьянского земледельческого хозяйствования, требовавшими привлечения к работе большого количества членов семьи [2, с. 18].

На Донетчине зафиксировано 715 антропонимов с названием числовых обозначений в основах; 1,5% от общего количества фамилий